

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Ігор РАДОМСЬКИЙ

кандидат педагогічних наук, доцент
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України
м. Київ, Україна

У статті розглянуто освіту дорослих як важливий структурний компонент сучасної системи освіти. Проаналізовано міжнародні підходи до її визначення та роль у реалізації принципу навчання впродовж життя. Окреслено значення освіти дорослих для професійного розвитку, соціальної адаптації та самореалізації особистості.

Ключові слова: освіта дорослих; навчання впродовж життя; система освіти; розвиток особистості; андрагогіка.

The article examines adult education as an important structural component of the modern education system. It analyzes international approaches to its definition and its role in the implementation of the lifelong learning principle. The significance of adult education for professional development, social adaptation, and personal self-realization is outlined.

Keywords. adult education; lifelong learning; education system; personal development; andragogy

Сьогодні освіта дорослих, як вагомий складник сучасної системи освіти, виступає джерелом розвитку потенціалу особистості, її професійних навичок, інноваційності та підприємливості. Вона здатна оперативно реагувати на сучасні потреби та вимоги дорослої людини, проявляти гнучкість та динамічність. Її позитивний вплив, на думку Л. Лук'янової, можна виокремити наступними чинниками:

- 1) усвідомленням власної причетності кожної людини до світової спільноти з її культурними, загальними та професійними особливостями;
- 2) динамікою процесів і явищ навколишнього середовища, які необхідно усвідомлювати, сприймати, адаптуватися до них;
- 3) збільшенням інформаційного простору, суттєвими змістовними змінами інформації, що вимагає умінь переопрацьовувати її, переносити й використовувати в нових умовах;
- 4) посиленням суб'єктивної позиції в соціумі, що потребує самостійності й відповідальності за власне життєзабезпечення;
- 5) зростанням ролі особистості, її інтересів, комунікативних здібностей [2, с. 33].

1977 року ЮНЕСКО визначило освіту дорослих як весь комплекс організованих процесів освіти, формальних або інших, що продовжують або поповнюють освіту, яку отримують у школах, вищих навчальних закладах, а також практичне навчання. Осіб, які є частиною суспільства, вважають дорослими, що розвивають свої здібності, збагачують знання, підвищують технічну та професійну кваліфікацію або отримують нову орієнтацію та змінюють погляди чи поведінку з

подвійною перспективою – всебічного особистісного розвитку та участі в збалансованому і незалежному соціальному, економічному та культурному розвитку [6]. 2015 року ЮНЕСКО дещо вдосконалило визначення освіти дорослих і розглядає її як ключовий компонент навчання впродовж життя, що охоплює всі форми освіти й навчання, спрямовані на забезпечення можливостей для дорослих брати участь у житті суспільства та сфері праці. Вона охоплює всі види навчального процесу (формальне, неформальне та інформальне), наявні в суспільстві, у якому дорослі проживають, розвивають та збагачують свої здібності для життя і праці як у своїх власних інтересах, так і для користі громади, компанії та суспільства [7].

У міжнародному звіті «Неперервна освіта і навчання», підготовленому Європейською інформаційною мережею в галузі освіти «Euridyce», що створена Європейською Комісією, визначається, що освіта дорослих – це загальна або професійна освіта, яку здобувають дорослі після первинної освіти чи навчання з професійною та/чи особистою метою, яка спрямована на:

- забезпечення загальної освіти дорослих за темами, що цікавлять їх;
- забезпечення компенсаторного навчання з базових навичок, яких особи не набули раніше під час свого первинного навчання (читання, уміння працювати з цифрами);
- надання доступу до тих кваліфікацій, яких особи не здобули із різних причин під час первинного навчання чи освіти;
- набуття, покращення, удосконалення знань, навичок та компетентностей у специфічній галузі, що є неперервною освітою та навчанням [5, с. 150]

Отже, у міжнародному контексті освіта дорослих постає не як ізольований освітній сектор, а як динамічна підсистема, що забезпечує безперервність розвитку особистості після завершення первинної освіти.

Активно розвиваються концептуальні ідеї освіти дорослих в Україні, що викликано зростаючими потребами громадян нашої держави в неперервній освіті задля реалізації свого життєвого та професійного потенціалу.

У розробленій Л. Лук'яною «Концепції освіти дорослих в Україні» [1] основні напрями зосереджено на подоланні суперечностей між об'єктивною потребою розвитку навчання дорослих у системі формальної, неформальної й інформальної освіти та нерозробленістю належного нормативно-правового, науково-методичного, організаційного забезпечення; необхідністю врахування потреб ринку праці, вимог роботодавців, а також освітньо-культурних потреб дорослих, мотиваційних, ціннісних орієнтацій дорослих громадян щодо особистісної самореалізації та відсутністю сучасних технологій їхньої професійної підготовки і перепідготовки; зростаючими вимогами роботодавців до рівня професійної компетентності працівників і відсутністю комплексної науково обґрунтованої системи організації їхньої професійної перепідготовки. Освіта дорослих у «Концепції освіти дорослих в Україні» визначається як складова системи неперервної освіти, метою якої є соціально-економічна адаптація дорослої людини до перетворень, що відбуваються в суспільстві; пролонгований процес і

результат розвитку й виховання особистості засобами реалізації освітніх програм і послуг упродовж життя.

Нагальними є висновки дослідників-андрагогів про необхідність створення цілісної, гнучкої, відкритої національної системи освіти дорослих, що поєднує формальну, неформальну, інформальну освіту, спрямовану на задоволення поточних і перспективних освітніх потреб особистості [4].

Сьогодні актуальною є потреба створення в Україні нової моделі освіти дорослих, яка за визначенням Л. Лук'янової, має ґрунтуватись на визнанні дорослої людини як суб'єкта, безумовно, здатного до освіти, проте реальне життя показує, що в дорослих мають місце дискретні освітні періоди, які виникають унаслідок впливу економічних, суспільних і політичних криз. Нова модель має передбачати сенс дорослих у системі освіти не тільки як апіорно універсального суб'єкта з необмеженими здатностями, але й ураховувати кризи психічного, соціокультурного розвитку людини, яка відчуває та усвідомлює певні спади, що перешкоджають її освіті й розвитку. Нова модель освіти дорослих має також передбачати адекватні й варіативні умови для участі в процесах неперервної освіти, набуття нових загальних і професійних знань, цінностей і компетентностей, які сприятимуть універсалізації дорослої людини в сучасних соціокультурних умовах, а також формуванню світоглядних прагнень, активізації її участі в розвитку інститутів суспільства [3].

Отже, освіта дорослих у структурі системи освіти постає як інтегративний механізм реалізації принципу безперервності, що поєднує різні форми навчання та забезпечує адаптивність особистості в умовах динамічних суспільних змін.

Список використаних джерел

1. Лук'янова Л. Б. *Концепція освіти дорослих в Україні*. Електронна бібліотека НАПН України. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/7529>
2. Лук'янова Л. Б. *Освіта дорослих: сучасні стратегії і практики в Україні та зарубіжжі* : монографія. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 340 с.
3. Лук'янова Л. Розвиток освіти дорослих: сучасні реалії, тенденції і перспективи. *Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи* : зб. наук. статей. Київ : Знання України, 2018. С. 21–31.
4. Лук'янова Л. Б., Аніщенко О. В., Москаленко Л. М. *Концепція розвитку освіти дорослих в Україні*. Київ : ТОВ «ДКС Центр», 2019.
5. European Commission, EACEA, Eurydice. *Adult education and training in Europe: widening access to learning opportunities* / ed. A. Delhaxhe. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2015. URL : <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/aaeac7ed-7bad-11e5-9fae-01aa75ed71a1/language-en> (дата звернення: 12.03.2026).
6. UNESCO. *Thinking Ahead: UNESCO and the Challenges of Today and Tomorrow*. Paris : UNESCO, 1977.
7. UNESCO. *Recommendation on Adult Learning and Education*. Paris : UNESCO, 2015.